

Πρόληψη & Αντιμετώπιση Σχολικού Εκφοβισμού : Όρια, Μύθοι & Πραγματικότητα

Εισαγωγική Επιμόρφωση
Εκπαιδευτικών

Σεπτέμβριος 2022

Σοφία Τριανταφύλλου
ΣΕΕ Αειφορίας- ΠΕ.Κ.Ε.Σ Θεσσαλίας
sofiatriantafilou5@gmail.com

- **World report on Violence and Health**

- Η βία ορίζεται ως η σκόπιμη χρήση φυσικής δύναμης ή εξουσίας, είτε με μορφή απειλής είτε εμπράκτως, κατά εαυτού, ή άλλου προσώπου ή εναντίον μιας ομάδας ή μιας κοινότητας, η οποία είτε επιφέρει ή έχει μεγάλη πιθανότητα να επιφέρει τραυματισμό, θάνατο, ψυχολογική βλάβη, δυσλειτουργική ανάπτυξη ή στέρηση.

Geneva, 2002

- **Βία** => η σωματική ή ψυχική πίεση που ασκεί κάποιος επάνω σε κάποιον άλλο για να του επιβάλλει τη δική του θέληση

World Health Organization

- 1. ΔΗΛΩΝΕ ότι η βία είναι ένα κορυφαίο παγκόσμιο πρόβλημα δημόσιας υγείας.
- 2. ΠΑΡΟΤΡΥΝΕ τα κράτη μέλη να αξιολογήσουν το πρόβλημα της βίας στο έδαφός τους και να κοινοποιούν στον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, τις πληροφορίες και την προσέγγισή τους σχετικά με αυτό.
- 3. ΕΠΙΖΗΤΟΥΣΕ μέσω των διαθέσιμων πόρων, να ξεκινήσουν στη δημόσια ανά τον κόσμο υγεία, δράσεις για τη διαχείριση του προβλήματος της βίας.

Geneva 2002

Οι ορισμοί για τον Σχολικό Εκφοβισμό

προτάθηκαν τη δεκαετία του 1970 από δύο Σκανδιναβούς ψυχολόγους: τον Anatol Pikas (29/11/1928-...) & Dan Olweus (18/4/1931-20/9/2020). Ο Pikas χαρακτηρίζει αυτή τη μορφή βίας ως mobbing <ρ. mob (συρρέω, περικυκλώνω, 'την πέφτω' σε κάποιον,) αλλά και το ουσιαστικό mob (όχλος, μάζα, πλήθος, the Mob=η Μαφία), ενώ ο Olweus επιλέγει τον όρο bullying < ρ. bully (παρενοχλώ, εκφοβίζω, υποχρεώνω κάποιον σε κάτι) με αναφορά και στο αμφίσημο ουσιαστικό και επίθετο bully (νταής, ζωηρός, τέλειος).

Bérengère Stassin, 2021

Σήμερα και νέα λέξη «**bullyicide**» ('τρομοαυτοκτονία', όταν ο εκφοβισμός οδηγεί το θύμα σε αυτοκτονία), χρησιμοποιείται επίσης!!!

Ένας μαθητής πέφτει θύμα εκφοβισμού στο σχολικό περιβάλλον

- όταν υποβάλλεται επανειλημμένα από ένα ή περισσότερα άτομα (συμμαθητές-θύτες) σε επιθετική συμπεριφορά από μέρους του/ς, η οποία αποσκοπεί στον ψυχοσωματικό τραυματισμό του.
- Εν προκειμένω είναι μία σκόπιμα έκρυθμη σχεσιακή κατάσταση ψυχαναγκαστικής υποδούλωσης, - που επαναλαμβάνεται σε τακτική βάση-, η οποία έχει ή μπορεί να επιφέρει, ανεξέλεγκτες συνέπειες για τον μαθητή-θύμα, αν δεν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα εν τη γενέσει της.
- Πρόκειται δλδ. για ένα κοινωνικό φαινόμενο...

• **Bullying** ή 'πλάκα'?!

- Μετά από μακροχρόνιες μελέτες στο πεδίο, ο Olweus προσπαθεί να αποκωδικοποιήσει τις παραμέτρους διαφοροποίησης μεταξύ πλάκας και εκφοβισμού στο πλαίσιο στιγμιαίας παιγνιώδους κατάστασης. Η 'πλάκα' ή πείραγμα' επισημαίνει, *"δεν προκαλεί τραυματισμό ψυχικό ή σωματικό και συμβαίνει συνήθως μεταξύ φίλων, σε αντίθεση με τον εκφοβισμό, ο οποίος προκαλεί πόνο και στον οποίο εμπλέκονται άτομο/α που δεν έχει/ουν αγαθές σχέσεις με το θύμα"*.
- ❖ Εντούτοις κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για την μετουσίωση της πλάκας σε εκφοβισμό, όταν το πείραγμα αποκτά διαστάσεις και συνεχίζεται πέραν των χρονικών ορίων ενός παιχνιδιού.

Olweus, 2010

• Ταξινόμια έμμεσου ή άμεσου bullying εκφοβισμού

- Σωματικός εκφοβισμός
- Λεκτικός εκφοβισμός
- Ρατσιστικός εκφοβισμός
- Διαδικτυακός εκφοβισμός (cyberbullying)
- Σεξουαλικός εκφοβισμός
- Ψυχολογική βία (κοινωνική χειραγώγηση με αναληθείς φήμες)
- Εκφοβισμός με εκβιασμό (για καταστροφή ή κλοπή αντικειμένων με χρήση απειλών)
- Αυτοεκφοβισμός!!!(αποστολέας και αποδέκτης επιβλαβών μηνυμάτων είναι το αυτό πρόσωπο)

Ναι ή Όχι???

(Test σε ομάδες και συζήτηση)

1. Ο εκφοβισμός είναι πρόβλημα στο σχολείο μου.
2. Ο εκφοβισμός στα σχολεία γενικά, περιλαμβάνει κυρίως σωματική βία.
3. Ο εκφοβισμός τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί.
4. Ο εκφοβισμός είναι κομμάτι της ανθρώπινης φύσης, 'αυτά έχει η ζωή'.
5. Ο εκφοβισμός είναι αναπόφευκτο στάδιο της ανάπτυξης των παιδιών.
6. Ο εκφοβισμός μειώνεται καθώς περνούν τα χρόνια και μεγαλώνουν τα παιδιά.
7. Συνήθως όταν οι ενήλικες επεμβαίνουν τα κάνουν χειρότερα.

8. Ο εκφοβισμός δεν κάνει και τόσο μεγάλη ζημιά στα θύματα.

9. Τα θύματα αντιμετωπίζοντας μόνα τους τον εκφοβισμό, 'σκληραίνουν' και προετοιμάζονται για τις μελλοντικές δυσκολίες της ζωής.

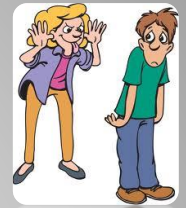
10. Τα παιδιά τελικά τα βρίσκουν μόνα τους και δε χρειάζεται η παρέμβαση ενηλίκων.

11. Πολλές φορές φταίνε και τα θύματα σε καταστάσεις εκφοβισμού.

12. Τα παιδιά θα πρέπει απλώς να μάθουν να ζουν με αυτό το πρόβλημα (?!)

και συμβαίνει η Σχολική Βία

- «όταν ένα άτομο ή μία ομάδα προκαλεί/ούν εσκεμμένη βλάβη ή συναισθηματική δυσκολία σε άλλο άτομο, μέσω σωματικής επαφής, λεκτικά, διαδικτυακά ή με άλλους τρόπους»

Κατά τον Olweus (1993) :

- «Ένας μαθητής είναι θύμα εκφοβισμού, όταν εκτίθεται επανειλημμένα για ένα χρονικό διάστημα σε αρνητικές ενέργειες που εκτελούνται από έναν ή περισσότερους μαθητές. Μία ενέργεια θεωρείται αρνητική όταν κάποιος/οι σκόπιμα βλάπτει/ουν ή επιχειρεί/ούν να βλάψει/ουν ή να ταλαιπωρήσει/ουν κάποιον άλλον».

- <https://www.youtube.com/watch?v=-qs9BF29q-4>

Κάντε κλικ
στη url
(video)

Ταινία του ΓΕΛ Ν. Κυδωνίας Χανίων για τον Σχολικό Εκφοβισμό

Στο φαινόμενο του **bullying**

εμπλέκονται :

- το θύμα
- ο/οι θύτης/ες-εκφοβιστής/ές
- οι παρατηρητές ή 'θεατές' (συνεργός/οί & ενεργοί ή παθητικοί υποστηρικτές)
- οι εκπαιδευτικοί
- οι γονείς

Συμπτώματα-ενδείξεις Σχολικής Βίας

- Απομόνωση
- Κατάθλιψη
- Ανασφάλεια
- Έκδηλος φόβος
- Δυσκολία στην επικοινωνία

Το **bullying** εκδηλώνεται ως :

- Επιθετικότητα και άσκηση σωματικής βίας
- Αποκλεισμός από σχολικές ή κοινωνικές δραστηριότητες
- Σεξουαλική παρενόχληση
- Λεκτική βία με χρήση προσβλητικών ή περιπαικτικών εκφράσεων
- Ψυχολογικός εκβιασμός με απειλές

καθώς και

- Διάδοση κακόφημων και ψευδών σχολίων.
- Καταστροφή ή κλοπή προσωπικών αντικειμένων
- Ηλεκτρονικό bullying (cyber bullying).
- Ύβρεις και προσβολές για την ταυτότητα του θύματος (θρησκεία, εθνικότητα αναφορικά με την εθνικότητα, αναπηρία κ.ά.).

• Χαρακτηριστικά του μαθητή θύτη

- Χειριστική συμπεριφορά και 'υψηλή' νοημοσύνη.
- Μυστικοπάθεια, θυμός, απαξίωση ηθικών αξιών.
- Κυκλοθυμία και έντονες αντιδράσεις.
- Άρνηση αποδοχής αποτυχίας.
- Ανευθυνότητα και τάσεις κυριαρχίας ανεξέλεγκτες.
- Βίαιη συμπεριφορά και προς άλλους και προς ζώα.
- Οικογενειακό περιβάλλον κάποιες φορές 'διαταραγμένο'.
- Συγκρουσιακή στάση και τάσεις επιβολής.
- Αυταρχική, δεσποτική προσωπικότητα.
- Συναναστροφή με μαθητές με όμοια χαρακτηριστικά, συχνά μικρότερης ηλικίας.

• Χαρακτηριστικά μαθητή θύματος

- Ετερότητα ταυτότητας (καταγωγή, θρήσκευμα, εξωτερική εμφάνιση, ιδιαίτερες ικανότητες, Α.με.Α, σεξουαλική διαφορετική ταυτότητα).
- 'Ιδιαίτερο' οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον.
- Σχολική επίδοση πολύ χαμηλή ή πολύ υψηλή.
- Μεταβατικό στάδιο προσαρμογής σε νέα σχολική κοινότητα.

- **Οι παράγοντες και η ένταση των φαινομένων ενδοσχολικής βίας εξαρτώνται από :**

- τη χρονική διάρκεια, την φύση και την συχνότητα των επεισοδίων.
- την σοβαρότητα τους σχετικά με το μέγεθος της προκαλούμενης βλάβης (σωματικής η ψυχικής).
- την προσωπικότητα του παιδιού θύματος.
- την πρόθεση του/ων παιδιού/ών για πρόκληση τραυματισμού.

- **Στο νέο νομοσχέδιο για την Παιδεία,
Ν. 4823/2021 Αρ. Φ. 136**

- έχουν ληφθεί διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για την πρόληψη, αποτροπή και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού.
- Έχει δε θεσμοθετηθεί για την κάθε σχολ. μονάδα:
  - 1. Σύμβουλος Σχολικής Ζωής (Εκπαιδευτικός Εμπιστοσύνης είχε προταθεί αρχικά), που λειτουργεί συμπληρωματικά και ενισχυτικά προς τις υφιστάμενες υποστηρικτικές δομές
  - 2. Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας των σχολικών μονάδων και ενθάρρυνση συνεκτικής επικοινωνίας με γονείς.
  - 3. Ενδοσχολικός Συντονιστής &
  - 4. Μέντορας
- σε συνεργασία με τη Δ/νση του σχολείου και τον Συντονιστή εκπαιδευτικού έργου

- «A key requirement for addressing violence in a comprehensive manner is for people **to work together in partnerships of all kinds, and at all levels, to develop effective responses**».

World **H**ealth **O**rganization

Παρεμβάσεις πρόληψης & αντιμετώπισης Σχολικού Εκφοβισμού

Πώς? Με **ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ & 'ΕΝΝΟΗΣΗ'**
(σκέψη, αντίληψη, διανόηση)

<https://www.youtube.com/watch?v=crGXLGtp8gw>

Κάντε κλικ στη url (video)

ΕΝΝΟΗΣΗ =>

Πρόγραμμα για τον Σχολικό εκφοβισμό, που εφαρμόστηκε πιλοτικά σε σχολεία της Αττικής από το 2012-2014

• **Via αρχών της Συμπεριληπτικής-
Δημοκρατικής εκπαίδευσης η ένταξη της
μάθησης στη σχολική κοινότητα :**

- Αρχή της **Διαφοροποιημένης διδασκαλίας & Συνδιδασκαλίας**
- Αρχή της Διεπιστημονικής προσέγγισης
- Αρχή της Ομαδο-Συνεργατικής Διερεύνησης
- Εμπειρική διάσταση (μετασχηματισμός) και Αναστοχασμός

με στόχο : την ανάπτυξη γνωστικών ικανοτήτων & κοινωνικών δεξιοτήτων (αποδοχή ετερότητας, ανάπτυξη αυτογνωσίας κ.ά.)

- **Εν τη σχολική κοινότητα λοιπόν**
ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΉ Εκπαίδευση με :

- Βιωματικές προσεγγίσεις & παιχνίδια ρόλων
- Συζήτηση-επικοινωνία-ενεργή ακρόαση
- Έκφραση συναισθημάτων
- Ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες

- **για ανάπτυξη :**

Ψυχικής Ανθεκτικότητας, Εννόησης και Κριτικής Σκέψης

- **Ανάπτυξη και ορισμός Ψυχικής Ανθεκτικότητας (resilience - ψυχολογική επάρκεια)**

- Πρωτοεμφανίστηκε στη δεκαετία του 1970 και αφορά στην ανάπτυξη ικανοτήτων προσαρμογής στο περιβάλλον, παρά τις αντιξοότητες, τις απαιτήσεις και τις εκάστοτε επικρατούσες συνθήκες. Συσχετίζεται άμεσα με το οικογενειακό, κοινωνικό και σχολικό περίγυρο.

Masten, 2001

- **Η καλλιέργεια συναισθηματικής νοημοσύνης-ενσυναίσθησης και αυτοεκτίμησης, προωθεί την ανάπτυξη ψυχικής ανθεκτικότητας**

- Ο βαθμός εξέλιξης της Κοινωνικής (Thorndike 1937) - Συναισθηματικής Νοημοσύνης (Mayer και Salovey 1990) του ατόμου, συμβάλλει στην ανάπτυξη **Ενσυναίσθησης** του, η οποία κατ' επέκτασιν οδηγεί σε **Ψυχική Ανθεκτικότητα!**

- **Σύνδεση σχολείου (Δ/ντή, Συμβούλου Σχολικής Ζωής και Μέντορα) με διαμεσολαβητές μαθητές**

- **Πρόγραμμα-Σχέδιο δράσης “Σχολική Διαμεσολάβηση”**

- Εκπαιδεύουμε την ομάδα των συμμετεχόντων μαθητών που δηλώνουν ενδιαφέρον για το πρόγραμμα, τι είναι ο διάλογος, η λειτουργία της ομάδας, η ενσυναίσθηση, το “*γνώθι σαυτόν*”, η ανάπτυξη ευελιξίας, η συγχώρεση, η αυτοεκτίμηση κ.ά. όρους και έννοιες), σε μία γνωστική διαδικασία βιωματικής προσέγγισης με διαδραστικές εκφάνσεις.
  - Με ψυχοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις (=> δραματοποίηση, κολλάζ, παιχνίδια ρόλων, κείμενα αναφοράς κ.ά.), προβαίνουμε στη διάρκεια του προγράμματος εκπαίδευσης-σχεδίου δράσης σε βιωματικού τύπου ‘ασκήσεις’, για ενδυνάμωση και σύσφιξη της ομάδας και του ρόλου που αναλαμβάνει το κάθε άτομο, ανά περίπτωση/άσκηση.
-
- Στο τέλος της διαδικασίας εκμάθησης του ρόλου του «Διαμεσολαβητή μαθητή» υπάρχει ένα ερωτηματολόγιο αξιολόγησής του σχεδίου δράσης, για αναστοχασμό των πεπραγμένων και συνειδητοποίηση εφαρμογής του ρόλου που πρόκειται να αναπτύξουν οι μαθητές ως σχολικοί διαμεσολαβητές.

«Τεχνικές ευαισθητοποίησης μέσω του δράματος για τη σχολική βία»

Καραβόλτσου Αθηνά

Μαθηματικός, Θεατρολόγος

- «Ο ρόλος του θύτη στη σχολική βία-εμβάθυνση στη συμπεριφορά»

Σενάριο :

Ένα αγόρι-τυπικός θύτης επιτέθηκε και χτύπησε άσχημα ένα συμμαθητή του, που τον έβρισε και τον είπε «ηλίθιο».

Ο εαυτός μου και οι άλλοι :

Ο εμπυχωτής σχηματίζει σε χαρτί του μέτρου το περίγραμμα του σώματος ενός εθελοντή, που αντιπροσωπεύει το θύτη. Όλοι οι συμμετέχοντες γράφουν με μαρκαδόρους, λέξεις ή φράσεις που εκφράζουν σκέψεις, συναισθήματα και χαρακτηρισμούς του θύτη για τον εαυτό του – στο εσωτερικό του περιγράμματος – και αντιστοίχως σκέψεις που κάνουν οι άλλοι για αυτόν (φίλοι ή μη-παιδιά, γονείς, δάσκαλοι) – στο εξωτερικό του περιγράμματος. Ύστερα η ομάδα συγκεντρώνεται γύρω από το χαρτί, διαβάζει από μέσα όσα γράφτηκαν και μετά ένας ένας διαβάζει φωναχτά τη φράση που του έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση.

Κατόπιν, η ομάδα συζητάει την εικόνα του θύτη για τον εαυτό του και την εικόνα που έχουν οι άλλοι για αυτόν. Πόσο μοιάζουν και πόσο διαφέρουν οι δύο εικόνες και σε τι ακριβώς διαφέρουν; Έχει ο θύτης αντιληφθεί τον τρόπο που τον βλέπουν οι άλλοι; Φαίνεται αυτό από τα σχόλια που κάνει ο ίδιος για τον εαυτό του; Αν όχι, τι συμπεράσματα βγαίνουν από αυτό;

Πρακτικά Συνεδρίου «Σχολική Βία και Εκφοβισμός», 2016

Μελέτες περίπτωσης : "Είναι bullying", "δεν είναι", "ίσως και να είναι" (συζήτηση σε ομάδες)

1. Ο Blend βάζει εκείνη την μέρα...τρικλοποδιά στον John και γελάει.
2. Στην πόρτα της τουαλέτας είναι γραμμένο «η ...» είναι "τσούλα".
3. Μια ομάδα αγοριών παλεύουν γελώντας στο διάλειμμα.
4. Η Jenny πειράζει συνεχώς τις τελευταίες μέρες τη φίλη της, για ένα αγόρι που φαίνεται όμως πως αρέσει και στις δύο.
5. Ο Teddy αρπάζει το σάντουιτς από ένα μικρότερο μαθητή σε καθημερινή σχεδόν βάση.
6. Ο Αχμέτ κάθεται μόνος και θλιμμένος στα διαλείμματα.
7. Η Έρνη αποφασίζει με την παρέα της να μην μιλάει/νε στην Μπέλλα.

Nelson Mandela

- “We owe our children – the most vulnerable citizens in any society – a life free from violence and fear. In order to ensure this, we must be tireless in our efforts not only to attain peace, justice and prosperity for countries, but also for communities and members of the same family. We must address the roots of violence. Only then will we transform the past century’s legacy from a crushing burden into a cautionary lesson for the future”

Οφείλουμε στα παιδιά μας –τους πιο ευάλωτους πολίτες σε κάθε κοινωνία– μια ζωή απαλλαγμένη από βία και φόβο. Για να το διασφαλίσουμε αυτό, πρέπει να είμαστε ακούραστοι στις προσπάθειές μας όχι μόνο για την επίτευξη της ειρήνης, της δικαιοσύνης και της ευημερίας των χωρών, αλλά και για τις κοινότητες και τα μέλη της ίδιας οικογένειας. Πρέπει να αντιμετωπίσουμε τις ρίζες της βίας. Μόνο τότε θα μετατρέψουμε την κληρονομιά του περασμένου αιώνα από ένα συντριπτικό βάρος σε ένα προειδοποιητικό μάθημα για το μέλλον

Στο φαινόμενο του **σχολικού εκφοβισμού** προτρέπουμε τον/την μαθητή/τρια να :

- Δρα-Αντιδρά δημιουργικά
- Ακούει-Μιλάει
- Επικοινωνεί-Συζητάει

YOU'VE BEEN BULLIED • YOU'VE WATCHED BULLIES • YOU'RE THE BULLY

STOP
ENBULLYING
BIA

- **Σκοπός μας :** η συμβολή μας στη δημιουργία μια αειφόρας και υγιούς μαθησιακής κοινότητας!

- **Για άμεση αρωγή ή πληροφόρηση,** τλφ στο Χαμόγελο του παιδιού 24h/24 στο **1156** & στο **116111**
- Εθνική Γραμμή Προστασίας **1107**

<https://www.youtube.com/watch?v=wT3RhIJZu4k>

Κάντε κλικ
στη url
(video)

Bars and Melody- 'Hopeful'

Τελευταίοι στίχοι :

*«.....What I wear is all I have
We lost our home, I'm living from a bag
Yo mister bully, help me please
I'm flesh and blood, accept me please!!!»*

Τα λόγια (lyrics) όλου του τραγουδιού μπορούν να αξιοποιηθούν ως εκπαιδευτικό σενάριο <https://www.google.com/search?client=fir-efox-b-d&q=lyricw+of+bar+melody+hopeful> ως μέρος σχεδίου δράσης για εκπαιδευτική διαμεσολάβηση

• Πηγές και ενδεικτική βιβλιογραφία :

- **Ανδρέου, Ε.** (2011) *Χορεύοντας με τους λύκους*. Αθήνα, Εκδ. Επίκεντρο
- **Ζέη, Α.** (2019) *Ένα παιδί από το πουθενά*. Αθήνα εκδόσεις Μεταίχμιο
- **Gomes, C., Caliman, G. & al.** (2009) *Violenzia nella scuola, Orientamenti Pedagogici, vol. 56, n.4, luglio-Agosto 2009, pp.645-659*, Trento, edizioni Erickson
- **Olweus, D.** (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford, Blackwell
- **Olweus, D.** (2010). *Understanding and researching bullying: Some critical issues*, January 2010, University of Bergen
- **Κοκκίδου, Μ.** (2014). *Η εμπύχωση στη διδασκαλία-μάθηση*, Αθήνα, Fagotto
- **Κρόκου, Ζ., Καραγιώργου, Ε. & al.** (2015). *Σχολικός εκφοβισμός. 9+1 σχέδια εργασίας για την πρόληψη και αντιμετώπιση*. Αθήνα, εκδόσεις Γρηγορη
- **Stassin, B., Lechenaut, É.** (2021) *Des compétences psychosociales pour prévenir le harcèlement scolaire. Revue des Sciences sociales*, Presses Universitaires de Strasbourg, 2021, 65, pp.68-79. [10.4000/revss.6688](https://doi.org/10.4000/revss.6688). [hal-03223321](https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-03223321)
- **Stassin, B.** (2019) *Le cyberharcèlement à l'école : état des lieux et perspectives éducatives. Médiations et médiatisations - Revue internationale sur le numérique en éducation et communication*, Université TÉLUQ, 2019, Impacts du numérique sur la transformation de l'enseignement et de l'apprentissage, pp.218-226. [hal-02381566](https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02381566)
- **Stavriniades, P. Paradeisioti, A. & al.** (2010) *Prevalence of bullying among Cyprus Elementary and High school Students. International Journal of Violence and School*, 11, 114-128
- **Ψάλτη, Α., Κασάπη, Σ. & al.** (2012). *Σύγχρονα ψυχοπαιδαγωγικά ζητήματα. Ο εκφοβισμός στα ελληνικά σχολεία*. Αθήνα, εκδόσεις Gutenberg
- **Whitson, S.** (2015). *8 λύσεις-κλειδιά για να μπει τέλος στο bullying*, μτφ. Τσιριμώκος, Α., Αθήνα, εκδόσεις Αρμός
- **Πρακτικά Συνεδρίου** (2016) «Σχολική Βία και Εκφοβισμός». ΠΔΕ Κεντρικής Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, στη url <http://www.kmaked.gr/site/phocadownload/praktika.pdf>

Σας ευχαριστώ!

STOP BULLYING

ΜΑΖΙ ΜΠΟΡΟΥΜΕ!

Σοφία Τριανταφύλλου
ΣΕΕ Αειφορίας-ΠΕΚΕΣ Θεσσαλίας
sofiantriantafilou5@gmail.com